ERNEST L'ÉPINE (MANUEL)

POVESTEA CĂPITANULUI CASTAGNETTE

ERNEST L'ÉPINE (MANUEL)

CU ILUSTRAȚII DE GUSTAV DORÉ

POVESTEA CĂPITANULUI CASTAGNETTE

SAU

POVESTEA ATÂT DE INTERESANTĂ, DAR NEVEROSIMILĂ A CĂPITANULUI CASTAGNETTE NEPOTUL OMULUI CU CAPUL DE LEMN

TRADUCEREA ÎN LIMBA ROMÂNĂ DE:
Claudiu Petrina în colaborare cu:
@lauvoi; @cosimo, @cleocleo
2012

CUVÂNT ÎNAINTE

Nu există nici măcar unul printre voi, dragi prieteni, care să nu fi auzit de **„omul cu cap de lemn”**. *În tinerețea mea m-am dus de nenumărate ori la Invalizi*[1] *pentru a-l vedea pe acest brav între bravi, dar un ghinion de nedescris m-a împiedicat întotdeauna să-l întâlnesc.*

Omul cu cap de lemn era, am fost asigurat, foarte căpățânos; iubea cu pasiune jocul de bile[2] *şi aproape în fiece zi îl puteai vedea pe esplanadă certându-se cu vechii săi tovaraşi de arme. Acesta e fără îndoială şi motivul pentru care murind, a decis să le lase acest cap atât de prețios, cerându-le să se servească de el în memoria lui. Voia, prin acest mijloc, să ia parte, chiar şi după moarte, la jocul său favorit.*

Ce vreau eu însă să vă povestesc este istoria bravului căpitan Castagnette, nepotul omului cu cap de lemn.

---

1 Domul Invalizilor, un spital militar capabil să trateze soldații francezi răniți în războaiele din Europa. Numele domului este o prescurtare de la „*Hôpital des invalides*”.

2 *Pentaque* Originea jocului de bile se află în antichitate, grecii il utilizau în gimnaziile lor ca exercițiu de forță, iar romanii l-au introdus în Franța cand au cucerit Galia.

CAPITOLUL I

1771-1793

Castagnette (Paul-Mathurin) s-a născut la Paris, pe 15 august 1770, doar cu un an după acela care a fost mai târziu Împăratul Napoléon I. A urmărit îndeaproape toate scenele sângeroase ale Revoluției, căpătând aptitudini de filosof. Văzuse atâtea suferințe că într-un sfârşit se obişnui cu toate cele. A nu se înțelege că soarta îl favoriza cumva: la 15 ani căzuse deja de trei ori pe fereastră, de două ori în fântână şi de patru ori în râu. Odată, unul dintre camarazii lui i-a crăpat un ochi cu o lovitură de pumn, pentru că nu voise să arunce cu pietre în Marie-Antoinette, care era condusă la eşafod (16 octombrie 1793).

— Bah! îşi zise el întorcându-se chior acasă, priveam cruciş când aveam doi ochi, acum, cu siguranță nu mai am de ce mă plânge.

CAPITOLUL II

Asediul Toulonului

În 1793, Castagnette, sătul să mai tot asiste la sărbătorile sângeroase ale Revoluției, se hotărî să se facă soldat, şi să se alature unchiului său, pe atunci sergent în faimosul regiment „Sans-culottes”[3]. Nu cumva să credeți, dragi copii, că aceştia erau „scoțieni”[4]. Nu. Aşa erau numiți republicanii cei mai înrăiți din cauza neglijenței cu care îşi tratau costumația.

Castagnette plecă spre Toulon, se prezentă generalului Bonaparte, care îl admise în batalionul de pe Coasta de Aur. Pe 17 decembrie la asediul Micului Gibraltar, făcu minuni de vitejie, însă se expuse atât de mult focului inamic, că până la urmă o ghiulea englezească îi smulse brațul stâng.

Trecând pe lângă ambulanța în care era depus sărmanul recrut, generalul Bonaparte făcu următoarea remarcă:

— Cum aşa!? Te văd deja scos din luptă?

---

[3] În Revoluția Franceză, *„sans-culottes”*, mai exact, fără mătase la genunchii pantalonilor, erau soldați recrutați din rândul militanților radicali ai claselor de jos, de obicei muncitori urbani.

[4] Pentru francezi, „scoțienii” reprezintă culmea caliciei şi ai zgârceniei.

— Nu încă generale, atât timp cât voi mai putea ține o armă, îmi voi servi patria!

— Ce vârstă ai?

— 23 de ani.

— Te plâng din toată inima, când te văd atât de mutilat.

— Câtă bunătate din partea voastră generale, dar nu trebuie să mă plângeți într-atât, vedeți dumneavoastră, aveam o drăcovenie de reumatism în brațul stâng şi iată-l acum vindecat dintr-o lovitură!

— Căpitane, spuse Bonaparte întorcându-se către unul din aghiotanții săi, veți ataşa un galon de sergent pe mâneca acestui tânăr curajos, i se va potrivi mai bine decât un plasture.

CAPITOLUL III

Arcole

15, 16, 17 noiembrie 1796

Trei ani mai târziu, la Arcole, Castagnette s-a făcut încă o dată remarcat de către generalul său la comandă.

Cred că ați văzut cu toții, dragi copii, frumoasele imagini reprezentând atacul podului de la Arcole. Bonaparte ținând un drapel în mâini se avântă în mijlocul unei grindine de gloanțe, în fruntea trupelor sale; generalul Lanne capătă trei răni încercând să-l apere cu trupul său; aghiotantul, Muiron, care îi salvase deja viața la asediul Toulonului, e ucis lângă el; bravii grenadieri din Augereau ezită în fața acestei ploi de mitralii; şi iată că aici şi-a pierdut bietul Castagnette amândouă picioarele, smulse de aceeaşi ghiulea care l-a omorât şi pe Muiron.

Pentru că Bonaparte hotărâse să evacueze Arcole în aceeaşi seară, l-au aşezat pe bietul sergent într-o trăsură alături de alți răniți.

— Cum, iarăşi tu? îi spuse Bonaparte, care-şi făcea rondul, lui Castagnette.

— După cum vedeți generale! De data asta e la picioare: mi le-a luat o nenorocită de ghiulea. E bine totuşi, toate lucrurile au şi o parte bună!

— Cum aşa!?

— Păi vedeți dumneavoastră, mi se pare că fără acest mic accident, aş fi şters-o din calea focului. Ghiuleaua m-a împiedicat să fiu un laş, merită, zic eu, o mică mulțumire.

— Cu astfel de laşi, aşa ca tine, se câştigă bătăliile! Tu îmi pari a fi un băiat grozav şi regret că nu-ți poți urma drumul pe mai departe. Iată-te obligat să-ți părăseşti serviciul.

— Eu să-mi părăsesc serviciul, generale! Se vede bine că nu mă cunoaşteți deloc! Cu permisiunea voastră voi continua campania călare chiar dacă voi avea picioare de lemn.

— Eşti într-adevăr un brav soldat. Când vei fi în afară de orice pericol, vino să-mi ceri un epolet şi ți-l voi da!

Trei luni după acestea, Castagnette avea un epolet în plus, dar un ochi, un braț şi două picioare în minus.

CAPITOLUL IV

Paştele venețian

Mai 1797

În timpul masacrului de la Verona a fost lăsat ca şi mort pe loc. Când l-au ridicat, nu l-au recunoscut decât după cele două picioare de lemn. O lovitură de sabie îi zburase toată fața; nu-i mai rămăseseră nici frunte, nici ochi nici nas, nici obraji, nici buze, nici bărbie. La capătul a câtorva zile de îngrijire, se privi într-o oglindă şi nu se putu abține să nu izbucnească în râs.

— Trebuie să mărturisesc că am o figură aparte. Soarta nu mă lasă să-mi trag suflul nici o clipă. Aveam strabism, mi-au crăpat un ochi; aveam un reumatism în umărul stâng, o ghiulea îmi taie brațul; mă ia tremuriciul în focul luptei şi iată că o mitralie îmi zboară picioarele şi mă lasă fără mijloace de fugă, ba încă vrei nu vrei, face din mine un erou; eram necăjit că nu aveam decât cinci picioare şi patru

degete[5] şi iată-mă căţărat pe nişte picioroange care fac din mine o matahală de şase picioare; în sfârşit, nasul meu era coroiat, gura mi-era ridicolă, bărbia mea era diformă şi iată că o lovitură de sabie mă scapă de toate astea dintr-o dată. O să-mi pot comanda un cap după gustul meu şi nici măcar n-o să mai trebuiască să mă bărbieresc de azi înainte.

După ceva timp, Castagnette avea o faţă făcută din ceară, care-i dădea aerul că are douăzeci de ani şi pleca în Egipt.

[5] Unităţi de măsură în sistemul anglo-saxon, aprox. 1,71 m.

CAPITOLUL V

Campania din Egipt

1798-1799

De o bună bucată de timp, norocul părea să-l părăsească pe bravul nostru locotenent; nu mai dobândise nici o rană, însă traversând deşertul, figura lui de ceară se topi. În această stare îl reîntâlni Bonaparte.

— Tu eşti, bietul meu Castagnette? în ce hal ai ajuns!

Bietul nenorocit îi povesti atunci toată peripeția generalului său.

— Ei bine! dacă o să ajungem şi unul şi celalalt la Cairo, îți voi da şi eu ceva pentru a-ți putea cumpăra o față de argint.

Pe 25 iulie armata îşi făcea intrarea în Cairo; pe 26 Castagnette bătea la uşa generalului Bonaparte.

— Generale, am venit pentru căpățâna pe care ați avut bunăvoința să mi-o promiteți!

— O vei avea, şi încă mai frumoasă decât gândeşti, dar e nevoie de ceva timp pentru a fi fabricată: îți va fi trimisă în câteva zile.

Într-adevăr: cincisprezece zile mai târziu generalul Bonaparte anunța o revizie a trupelor.

— Iată un parizian care-mi dă impresia că-şi uită promisiunile, iar fața mea s-o fi găsind de-acum prin sacul cu obiecte pierdute.

Veți vedea, dragi copii, dacă de astă dată, Castagnette se înşela.

Un răpăit de tobe anunță tuturor că generalul avea să le vorbească. Erau adunați acolo zece mii de oameni, dar era o linişte de puteai auzi bâzâitul unei muşte. Generalul îl scoase pe locotenent dintre rânduri şi acolo, în prezența tuturor acestor bravi, îi spuse:

— Locotenete ați găsit un mod prin care să fiți remarcat pentru bravură şi ăsta nu e lucru uşor, înconjurat fiind de atâția bărbați curajoşi. Camarazii dumneavoastră, dorind să vă dea un semn de afectuoasă admirație, m-au rugat să vă înmânez în numele lor această *față de onoare* care să o înlocuiască pe aceea pe care soarele Egiptului v-a făcut să o pierdeți. Apropiați-vă!

Castagnette îşi simțea picioarele de lemn tremurând ca nişte bețe de tobă şi ar fi căzut în nas dacă ar fi avut unul şi dacă n-ar fi fost călare.

În uralele întregii armate, bravul ofițer primi o față de argint damaschinat[6]. Pe frunte erau scrise aceste cuvinte:

LUI CASTAGNETTE, ARMATA DIN EGIPT

Buzele erau din coral roşu, ochii din safire, nasul era presărat cu rubine, dinții erau făcuți din perle fine iar pe obraji erau înscrise cu litere de aur numele bătăliilor în care Castagnette se făcuse remarcat.

Dar cât de mari fură surpriza şi emoția ce-l cuprinse când auzi din nou răpăitul tobei şi când îşi văzu colonelul înaintând şi pronunțând aceste cuvinte cu o voce tunătoare:

— În numele Republicii îl veți recunoaşte pe

---

[6] Damaschinat (în special în cazul cuțitelor, casetelor etc.) - încrustat cu firicele de aur sau de argint. Uneori (pentru obiectele din oțel) prezintă la suprafață desene în formă de vine şerpuitoare sau ramificate, asemănătoare cu cele făcute la săbiile de odinioară din Damasc.(fr. damasquiné).

locotenentul Castagnette ca fiind căpitanul regimentului vostru!

Auzind aceste cuvinte, eroul nostru deveni palid şi îl apucă tremuratul ca pe o fetiță care merge pentru prima dată la spovadă. Trebui să coboare de pe cal; a fost cea mai frumoasă zi din viața lui.

CAPITOLUL VI

Ciuma din Jaffa

1799

De această dată îl regăsim pe bravul Castagnette în spitalul din Jaffa. Ciuma făcea ravagii înspăimântătoare; armata era decimată de acest flagel, care părea să-şi fi asumat sarcina de a-i răzbuna pe turci. Unde mitraliile fuseseră neputincioase, ciuma triumfa; ca un invizibil inamic, ea lovea din toate flancurile dintr-o dată. Era un spectacol trist acest celebru spital din Jaffa şi îți trebuia mai mult decât curaj ca să poți intra în el.

Cu toate acestea, Bonaparte însoțit de generalii Bessières şi Berthier, de aghiotantul Dauré şi de medicul şef

Desgenettes vizitează bolnavii, le vorbeşte, le mângâie plăgile pentru a-i încuraja. Îl recunoaşte pe Castagnette şi se apropie de el:

— Ah fir'ar să fie, sărmanul meu băiat, te găsesc deci în toate ambulanțele. Eşti destul de grav bolnav?

— Pe cinstea mea, generale, cred că în sfârşit, mi-a venit rândul. În orice caz, e destul de trist să-ți împrăştii mădularele cam peste tot, pe toate câmpurile de bătaie iar apoi să mori în spital ca un burghez.

— Desgenettes, spuse Bonaparte medicului şef care se ținea aproape de el, fă tot ce îți va sta în putință pentru a-l salva pe acest om. E unul din cei mai buni ofițeri ai mei şi țin mult la el. Mă înțelegi?

Şi Bonaparte trecu mai departe, după ce strânse mâna

ciumatului.

O oră mai târziu, Desgenettes se întoarse la Castagnette şi îi zise:

— Nu vă pot ascunde faptul că mai aveți doar câteva momente de trăit, domnul meu. Vă rămâne doar o mică şansă de a fi salvat şi pentru asta ar trebui să treceți printr-o operație care nu a mai fost efectuată niciodată şi care ar putea face chiar şi pe cei mai îndrăzneți să dea înapoi.

— Despre ce e vorba?

— Să vă înlocuim stomacul.

— Doar asta e? Hai doctore dă-i drumul: şmecherul ăsta m-a făcut de prea multe ori să sufăr ca să mai pot ține la el.

— Sunteți decis într-adevăr?

— Ei pe naiba!

— Ei bine, o să ne amuzăm, reluă Desgenettes, scoțându-şi trusa şi chemându-şi ajutoarele.

Doar simpla vedere a bisturielor, foarfecilor, scalpelelor,

fierăstraielor, pensetelor, etc., pe care doctorul le etala în fața lui, ar fi făcut şi pe cei mai hotărâți să dea înapoi. Castagnette nici nu clipi măcar: el primi tăietura bisturiului fluierând *Marseilleza*. O oră mai târziu avea stomacul dublat cu piele tabacită, era salvat.

CAPITOLUL VII

Reîntoarcerea lui Bonaparte în Franța

1799 (17 vendemiar, anul VIII – 18 brumar)

Pe 22 august Bonaparte anunța armata, printr-o proclamație, că se reîntorcea în Franța şi că lasă comanda armatei generalului Kleber. Mare fu costernarea lui Castagnette când auzind despre plecarea eroului său favorit; i se părea că Franța e pierdută pentru el. Astfel că ceru să-l însoțească, pretextând starea sănatății sale, înrăutățită de atâtea răni grave ce le primise.

Bonaparte consimți, şi pe 9 octombrie (17 vendemiar, anul VIII) mica flotă care-i aducea în Franța, ancora în Fréjus, după o călătorie de patruzeci şi una de zile pe o mare înțesată de vase inamice. Pe 16, Castagnette sosi la Paris, după ce asistase la primirile triumfale făcute generalului său la Aix, la Avignon, la Valence şi mai ales la Lyon. Fața strălucitoare a căpitanului atrăgea peste tot admirația generală asupra lui şi de mai multe ori, Berthier, şeful de stat-major al triumfătorului, nu se putu abține să nu fie gelos pe primirea făcută inferiorului său.

Intrând în Paris, Bonaparte găsi populația entuziastă dar guvernul ostil. Se hotărî să-şi reia viața retrasă pe care o mai adoptase şi altădată, după asediul Toulonului şi după semnarea tratatului de la Campo-Formio. Nu primea şi nu se vedea decât câțiva savanți şi persoane intime (devotate trup şi suflet), printre care, în prima linie, se gasea prietenul nostru Castagnette.

Bietul căpitan se dedică în întregime celui pe care îl vedea deja ca pe viitorul stăpânitor al lumii. Nu precupețea nici un sacrificiu pentru a asigura bunăstarea eroului său; punea atâta discreție în insistența lui de a-şi oferi serviciile încât părea mai îndatorat decât cel pe care îl ndatora astfel. Cu toate acestea, bravul nostru prieten nu era un om bogat. Vându una după alta perlele prețioase din maxilarul său şi le

înlocui cu perle şi cu pietre false. Când Bonaparte se interesă depre resursele lui necunoscute, Castagnette vorbi despre banii pe care îi trimitea familiei lui, pe care o susținea cu ajutorul economiilor sale, în timp ce el se supunea cu privațiunile şi renunțările sale. În acest fel asistă la marile evenimente ce pregăteau naşterea Imperiului contribuind şi el cu un grăunte de nisip la edificiul pe care-l construia Bonaparte.

Pe 18 brumar, îl însoți pe Murat când acesta în fruntea grenadierilor evacua sala celor Cinci Sute[7]. Acolo, acoperindu-l pe Bonaparte cu trupul său, primi o lovitură de pumnal atât de violentă, încât seara, la culcare, găsi lama ruptă în cutele hainei.

Prietenul nostru simți mai întâi că se sufocă uşor, dar puțin câte puțin, aerul începu să-i lipsească din ce în ce mai mult, se simți cuprins de frig, un fluierat lung se auzi ... nefericitul avea o fisură în stomac. Un altul poate că şi-ar fi pierdut capul, dar Castagnette nu şi-l pierdu pentru atât de puțin. El îşi luă batistă şi o introduse în rană pentru a impiedica aerul să iasă, apoi se duse la un pantofar de-al prietenilor săi care ținea pravalia cu firma „Cizma secretă”. Îşi alese un petic din piele de caprioară de

[7] În timpul consulatului puterea legislativă era constituită din două consilii. Primul se numea Consiliul celor Cinci Sute, putea iniția legi, dar nu le putea vota. Aceste legi erau trimise apoi Consiliului Bătrânilor (format din 250 de persoane cu vârsta de peste 40 ani) care nu le puteau discuta, ci doar vota.

culoare *„col de nymphe émue”*[8], nuanța care era ce mai la modă pe atunci şi o dădu la cusut peste rana stomacului. Cât îl mai binecuvântă pe Desgenettes după ce se simți complet uşurat! Nu mai suferi din pricina acestei răni decât mult mai târziu, când îmbătrâni şi asta mai ales când era vreme ploioasă.

Doar câteva luni mai târziu Bonaparte, ajuns consul, află despre sacrificiile pe care Castagnette şi le impusese pentru el şi despre devotamentul de care dăduse dovadă şi care aproape îl costase viața.

— Cum se face, viteazule, că nu mi-ai cerut niciodată nimic? Descopăr peste tot în jurul meu dovezi de devotament care costă foarte scump, în timp ce tu mi-ai dăruit sângele şi puținele tale resurse fără să pară că doreşti ceva în schimb.

— Păi vedeți dumneavoastră, generale, sunteți ca un zeu pentru mine şi mi se pare firesc să plătesc cheltuielile de cult. O strângere de mână din partea dumneavoastră mă va face mult mai bucuros decât toate gradele şi toate titlurile. Şi apoi iată: aveți alăturea un chipeş colonel, pe cinstea mea! Dar pe mine, cu masca şi picioarele mele de lemn, mă puteți vedea în fruntea vreunui regiment?

— În sfârşit, chiar nu pot să-ți promit nimic?

— Oh! dacă-i pe-aşa, generale, m-ați putea face într-adevăr foarte fericit. Promiteți-mi că nu o să mă ştergeți niciodată din efectivul armatei active, indiferent cât de neputincios voi deveni. Permiteți-i sărmanului căpitan Castagnette să meargă şi să moară pentru voi pe câmpul de bătaie. Retrageți-mi epoleții dacă nu voi mai fi în măsura să comand dar lăsați-mă întotdeauna să vă urmez, nu aici în palat, care va deveni locuința voastră obişnuită, dar pe câmpul de luptă unde vă voi fi întotdeauna bun la ceva. Doar un glonte ar putea să vă lipsească de un servitor atât de agil şi util precum sărmanul vostru Castagnette.

Bonaparte se simți emoționat şi părăsindu-l pe prietenul nostru, se întrebă dacă mai exista ceva imposibil de făcut

[8] Culoare asemănătoare unui roz cu nuanțe carnale (culoarea gâtului unei nimfe emoționate în traducere mot à mot)

aceluia care guvernează peste astfel de oameni.

CAPITOLUL VIII

MARENGO; HOHENLINDEN; ULM; AUSTERLITZ; IÉNA; EYLAU; FRIEDLAND.

14 iunie 1800; 3 decembrie 1800; 17 octombrie 1805; 2 decembrie 1805; 14 octombrie 1806;; 8 februarie 1807; 14 iunie 1807.

Cu tristețe vă spun, dragi copii, că Bonaparte nu-şi mai revăzu amicul din vremurile grele decât atunci când vremurile grele reveniră; nu pentru că ar fi fost cumva uituc — dovedise chiar contrariul — dar era absorbit de grijile guvernării, şi cu cât el devenea mai puternic, cu atât Castagnette se ținea mai deoparte.

Prietenul nostru se distinse la Marengo, la Hohenlinden, şi la Ulm, unde un cal fu ucis sub el. În ajunul bătăliei de la Austerlitz, el fu acela care, incognito, pregăti vechiului său prieten devenit Împărat, recepția aceea faimoasă făcută de grenadierii din Gardă, şi el aprinse primul foc de paie care ilumină această triumfală promenadă.

La Austerlitz făcu minuni de vitejie, însă doar inamicii lui pe moarte îi cunoşteau isprăvile depre care el nu găsea de cuviință să povestească. Peste tot: la Jena, la Eylau, la Friedland el făcu războiul într-un regiment de vânători, aşa ca pentru a-şi satisface o pasiune.

CAPITOLUL IX

Ar trebui să vă povestesc copii, de unde i se trage lui Barnabé Castagnette, zis şi *„omul cu cap de lemn”*, porecla sub care a devenit atât de popular.

— Ehei unchiule! îi zise într-o zi căpitanul, slăbeşti văzând cu ochiul, ai figura tristă a unui cuc şi dacă o mai continui aşa o să arați ca un schelet. Trebuie să-mi spui şi mie din ce pricină ți se trage schimbarea aceasta.

— Sunt nişte prostii, n-ai putea să înțelegi.

— Nişte prostii nu pot dărâma un bărbat în halul ăsta. Să fie oare pentru că nu ai ajuns decât sergent, după atâtea acțiuni strălucite?

— Nu mi-am făcut decât datoria, să nu mai vorbim despre asta.

— Să fie oare rănile cele ce-ți provoacă suferința?

— Mă îngrijorez eu pentru nimicuri dintr-astea? nu. Dar fiindcă vrei tu ca să-ți dezvălui adevărul, iată: am cerut mâna unei tinere, dar ea nu vrea să ştie nimic de mine sub pretext că după şase lovituri de sabie în figură nu se mai poate vedea bine forma nasului meu.

— Dar asta ar putea fi glorios, în acelaşi timp.

— Asta se poate, dar nu-i şi drăguț, după cât se pare. În plus mi-a zis că nu vrea să se mărite decât cu un blond iar pletele mele sunt gri ca şi coada calului meu.

Castagnette căzu pe gânduri auzind povestea chinurilor unchiului său. Îl iubea mult şi n-ar fi precupeţit nici un sacrificiu pentru a-i asigura fericirea. Aşadar, într-o dimineaţă se duse să-l găsească pe Desgenettes şi îi spuse:

— Doctore, dacă dumneavoastră m-aţi renovat pe mine atât de bine, n-aţi putea să-l peticiţi puţintel şi pe unchiul meu?

— Ce are unchiul tău?

— Şase lovituri de sabie pe faţă, un ochi crăpat şi părul cărunt.

— Ei şi?

— Ar vrea să arate ca unul de douăzeci şi cinci de ani, cu plete blonde, buze roz şi mustăcioară în furculiţă[9]. Ar vrea să se căsătorească cu o jună care-l găseste prea slut pentru sfertul de oră trebuincios.

— Ce-mi ceri tu mie e destul de dificil, dar eu totuşi, pot face mai mult decât atât. Doar că nu ştiu drept cine mă iei tu, atunci când îmi ceri să-ţi *reconditionez* unchiul. Crezi că eu lucrez cu vechituri ca un cârpaci? Eu nu lucrez decât nou-nouţ, m-ai înţeles? Spune-i unchiului tău că aş putea să-i *înlocuiesc* capul, cât despre renovări asta nu-i treaba mea.

— Va costa scump?

— Depinde. Spune-i că în argint ar costa cam şase mii

[9] O mustaţă cu extremităţile mai lungi şi curbate în sus, (asemănător ghidonului de bicicletă)

de franci; e costisitor şi e greu. Eu l-aş sfătui mai degrabă pentru lemn: pentru cinci sute de franci se poate face un cap foarte prezentabil, cu părul din mătase, ochii din email şi dinții din fildeş de hipopotam.

— Părul va fi blond?

— Dacă ține neapărat.

— Va avea şi o mustăcioară?

— În furculiță.

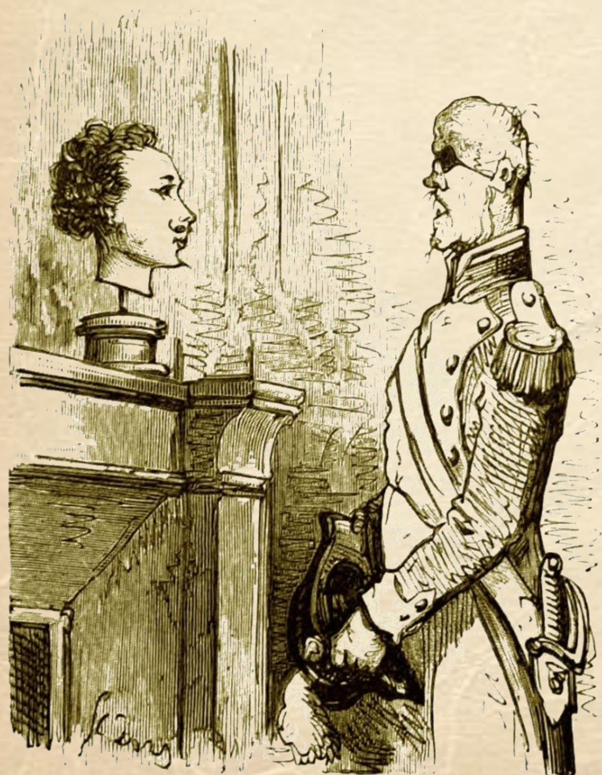
— Va avea aerul unuia de douăzeci şi cinci de ani?

— Şi paisprezece dacă preferă; e acelaşi preț.

— Ei bine, preparați-i, vă rog, un cap pentru joia următoare. O să vi-l aduc pe unchiul aici. Îngrijiți-vă de treaba asta ca şi cum ar fi pentru mine.

— N-ai nici o grijă!

Castagnette, în culmea fericirii, ieşind de la Desgenettes, găsi un bijutier care îi cumpără pe loc ochiul său drept pentru cinci sute de franci şi îi dădu în loc un safir fals ca să-l înlocuiască. Se duse apoi să-l găsească pe unchiul său:

— Te poți îngrăşa la loc unchiule, te vei însura cu iubita dumitale.

— Cum aşa?

— De azi în opt zile o să arăți ca la douăzeci şi cinci de ani.

— Vrei să spui cincizeci şi cinci.

— Vreau să spun ce-am spus şi, în plus, vei avea părul blond.

— Blond?

— Şi mustăcioară în furculiță şi buze roz. Atâta doar că trebuie să laşi să-ți fie capul tăiat.

— Oh! Oh! asta merită o clipă de gândire.

— Capul tău e comandat deja şi joi se poate monta.

Într-adevăr, joia următoare, unchiul şi nepotul se duseră la Desgenettes la ora fixată. Capul era aşezat pe şemineu, surâzator şi acoperit de o pădure de plete blonde în stare să trezească invidie până şi unui suedez. Barnabé pe care-l apucase şovăiala pe drumul către chirurg nici măcar nu mai sufla la vederea unei asemenea capodopere.

— Cum, deci capul ăsta ar putea fi al meu?

— Pentru totdeauna!

— Hai doctore, iute! Fă o extracție şi scoate-mi oroarea asta de pe umeri. Nu mai am răbdare, vreau să am douăzeci şi cinci de ani.

Nu sperați, dragi mei, să vă fac descrierea operației suportată de Barnabé; de altminteri ea a fost atât de rapidă încât pacientul abia a putut să simtă vreo durere. Decuparea craniului, îndepărtarea acoperişului la fel ca un capac de *vol-au-vent*[10], recoltarea creierului cu un linguroi şi aşezarea lui în capul cel nou, decuparea gâtului şi înlocuirea capului vechi cu cel nou de lemn, coaserea tuturor

[10] Vol-au-vent - un pate rafinat, poate fi servit ca antreu sau un supliment rafinat la supe .Acest fel excelent si de efect poate fi servit, de asemenea, ca fel principal de mâncare, însoțit de un vin alb ușor şi sec.

la un loc şi ţintuirea câte unui cui de argint pe ici pe colo, au durat mai puţin decât mi-a luat mie să vi le spun aici pe toate.

Când, în sfârşit, Barnabé se uită în oglindă, nu-şi putu stăpâni un strigăt de admiraţie.

— Fără imprudenţe, îi zise doctorul, veţi purta un fular timp de opt zile, altminteri veţi avea o groaznică usturime în gât şi dureri de dinţi.

La o lună după toate acestea Barnabé se căsătorea cu aceea pe care o iubea, iar Castagnette, împodobit ca bradul de Craciun[11] îi spunea noii sale mătuşi:

— Nu-l faceţi să-şi piardă capul din nou, operaţiile de felul ăsta nu reuşesc întotdeauna.

---

[11] în original: „mât de Cocagne" - Joc tradiţional care consistă în căţărarea pe un stâlp cu scopul de a culege diversele obiecte agăţate pe el: dulciuri, cârnăciori, jucării, etc. Stâlpul este de obicei foarte neted şi mai întotdeauna uns cu grăsime sau săpun pentru a face escalada mai dificilă

CAPITOLUL X

ESSLING şi WAGRAM.

22 mai şi 6 iulie 1809.

La Essling, în a doua zi, la răsăritul soarelui, arhiducele Charles comanda eforturile disperate ale trupelor austriece. Francezii rezistară acestor forțe, infinit superioare, cu atâta fermitate şi îndrăzneală încât pe la apus Napoléon intră în ofensivă şi sparge centrul liniilor inamice. Generalisimul austriac înşfacă drapelul regimentului lui Zach şi se avântă el însuşi în focul luptei pentru a-şi readuce trupele pe linie de bătaie. Castagnette îl vede, se aruncă asupra lui ca un leu, şi sfârşeşte, după ce a luptat singur contra zece adversari, prin a lua drapelul. Ce credeți că a făcut după asta, dragi copii? În locul lui poate că ați fi strigat „Victorie!" şi l-ați fi dus Împăratului, mândru că revedeți pe câmpul de luptă un vechi prieten, devenit între timp, stăpânul lumii. Căpitanul nostru însă nu a acționat astfel.

Unchiul său (faimosul cap de lemn) lupta alături de el. Bietul om nu prea avuse noroc; în ciuda curajului de care dăduse dovadă până acum nu ajunsese decât sergent. Castagnette îi dădu stindardul zicându-i:

— Ține unchiule, eşti căsătorit, eşti cap de familie, ai mare nevoie de o avansare; eu sunt burlac şi n-am ambiții. Ia drapelul ăsta, du-te la Împărat şi întoarce-te cu un epolet, asta o s-o bucure nespus de mult pe mătuşica.

Nu-i aşa că aceasta e o faptă nobilă? Câți dintre voi ar fi procedat aşa?

La Wagram, calul său îl duse taman între rândurile duşmanului; pentru o clipă se regăsi singur şi dezarmat în mijlocul trupelor austriece. O lovitură de sabie îi sfârtecă mațele fără a-i face un prea mare rău, un plumb se turti de obrazul lui drept şi-i smulse o ureche.

G. Doré

— Ah! bandiților, strigă Castagnette furios, vă dați la urechile mele, îmi stricați fața de onoare şi îmi sfâşiați bunătate de furtunuri din piele lucioasă, cadourile de la amicul meu Desgenettes ... Nu-mi scăpați voi aşa uşor!

Îşi desfăcu unul din picioarele de lemn, care în mâna lui deveni o armă teribilă ... Se reîntoarse între rândurile franceze cu trei prizonieri.

CAPITOLUL XI

RETRAGEREA DIN MOSCOVA; TRAVERSAREA PESTE BERESINA.

21 octombrie 1812; 29 noiembrie 1812.

A sosit şi fatalul an 1812, îl găsim pe eroul nostru pe malurile Berezinei[12]

Cum nu-i mai rămăseseră decât un braț, pieptul şi creierul, debută în campanie fără să sufere prea rău de frig. În timp ce camarazii săi se plângeau din cauza picioarelor înghețate, el îşi binecuvânta protezele din lemn; în timp ce mii de martiri mureau de foame sau de boală, el îşi blagoslovea stomacul dublat cu piele. Însă lui i se întâmplă o altă nenorocire: calul îi fu rechiziționat pentru a ajuta la trecera vadului de la Stoudziancka, iar el trebui să continue drumul pe jos.

Treptat, puterile începură să-l lase; el mai ținu, pentru o bucată de timp, drumul cu grosul armatei, dar curând ramase printre codaşi. Câteva zeci de mutilați formau o tristă ariergardă: avangarda morții...

Încercară o vreme să se țină după urmele camarazilor mai zdraveni, totuşi fără succes; căzură unul după altul pe zăpada care avea să-i acopere de tot, iar cei ce-şi urmau drumul îi vedeau de departe cum cădeau pradă lupilor, tremurând la gândul că aceeaşi soartă îi aştepta şi pe ei.

Castagnette, la rândul său, rămase singur în acest deşert înghețat, fără puterea de a-şi continua drumul, fără speranța că ar mai putea fi salvat, nemaicerând altceva lui Dumnezeu decât o moarte rapidă.

---

[12] Bătălia de la Berezina face parte din războaiele napoleoniene, având loc la data de 26 - 28 noiembrie 1812 și soldându-se cu o înfrângere a armatei franceze în timpul retragerii ei din Rusia. În ciuda înfrângerii, 50.000 de oameni din armata franceză, mai ales Garda Imperială, au reușit să traverseze râul Berezina și să se salveze.

G. Doré
C. MAURAND

Căzu în zapadă şi în curând corbii, aceşti cazaci ai aerului, începură să-i dea târcoale. Îşi dădu toată silința să se ridice dar frigul îl cuprinsese în întregime şi în curând îşi pierdu sensibilitatea de tot.

Păsările de pradă se năpustiră asupra lui, atrase de perspectiva unei mese îmbelşugate. Mare fu dezamăgirea lor când găsiră o față de argint, nişte picioare de lemn şi un stomac din piele tăbăcită.

O bandă de cazaci, văzând de departe cârdul de corbi care se lăsase la pământ, ghici prezența unui cadavru ce putea fi jefuit. Sosiră în galop şi înconjurară pe sărmanul căpitan după ce mai întâi îşi goniră rivalii înaripați cu câteva lovituri de lance.

Mai întâi i-au luat armele, apoi, cum era culcat cu fața la pământ, l-au răsturnat ca să vadă dacă mai e şi altceva ce putea fi furat. Ce surprinşi şi ce bucuroşi fură tâlharii la vederea feței sale de argint bătută cu pietre scumpe.

Cum fiecare dintre ei voia să aibă pentru sine această pradă bogată, cearta izbucni de îndată, iar loviturile schimbate luară o amploare atât de violentă încât, atunci când încetară, nu mai rămase în viață decât un singur cazac.

Acesta se aruncă numaidecât asupra prăzii, dar fața se ținea prinsă bine. Ca să pună mâna pe ea a trebuit să-i suceasca nițel gâtul eroului nostru. Vă asigur, dragi copii, că un altul decât Castagnette ar fi sucombat după o asemenea încercare.

Cazacul sări pe şaua calului şi se îndepărtă în galop, lăsând nefericitul ofițer, mai mutilat ca niciodată, îngropat sub cadavrele celor care se bătuseră pentru a-l desfigura.

C. MAURAND.
G. Doré

CAPITOLUL XII

— Continuare —

Această plapumă umană readuse puțin câte puțin caldura în corpul său; durerea cauzată de operația ce tocmai o suferise, îl trezi complet. Privi împrejur şi, amintindu-şi de oribila situație în care se afla regretă că nu murise. Nu-şi putea explica nici prezența acestor cadavre ale inamicilor care-l înconjurau. Voi să se ridice pentru a putea lua, la rândul său, haine de la aceia care vruseră să-l despoaie dar care nu-i fu mirarea când văzu că în loc să avanseze de fapt mergea îndărăt, iar când vru să-şi steargă fața cu mâna îşi nimeri pletele de la ceafă. Simți nişte înțepături în gâtlej, pipăi locul cu pricina şi înțelese totul.

Nu veți fi uimiți, dragii mei, dacă pe la cincizeci de grade în minus, un gât sucit rămâne sucit. Tocmai la primăvara următoare, pe vremea dezghețului, gâtul eroului nostru şi-a reluat pozitia inițială.

— Ei haide! îşi spuse Castagnette resemnat, sărmana mea căpățână pare să fie înfiptă într-un tirbuşon: e urăcios dar, ca toate câte sunt pe lume, are şi asta partea ei bună. Păzea le zic acelora care mă vor urmări vreodată! îi provoc de azi înainte, să

încerce numai, să mă ia prin surprindere pe la spate.

Luă veşmintele cele mai călduroase ale cazacilor morți de pe lângă el, iar când îşi termină toaleta avu de-a dreptul înfătişarea unui kalmouck[13]. Doi cai rămăseseră în apropierea cadavrelor stăpânilor lor. El luă unul pentru a-l călări iar pe celalalt îl ucise pentru a-l mânca. Bietul Castagnette! vedeți, dragii mei în ce hal ajunsese.

Voi să se arunce pe cal ca de obicei, dar se văzu cu fața către crupa calului, aşa că fu obligat să încalece pe dos pentru a putea privi inainte.

Datorită costumului său putu să traverseze armata rusă fără incidente. Dacă îl întrebau ceva le arăta urechea ruptă pentru a-i face să înțeleagă că e surd şi fața mutilată pentru

[13] Kalmoucks – locuitori ai unei regiuni din Mongoliia, reprezentați în schițele japoneze cu fața deformată şi cranii curbate ca nişte idioți.

a le indica că era mut.

Ajuns aproape de frontiera poloneză, într-o seară, intră într-un han să ceară ceva de mâncare. Un cazac era deja acolo, instalat lângă foc, având pe masă în fața lui o cină excelentă. Când veni vorba să plătească îi dădu gazdei drept plată o perlă fină.

— Oh! Oh! ia să fim puțin atenti, îşi zise el. Nu cumva perla asta sălăşluia cândva pe falca mea, iar banditul ăsta n-o fi cumva hoțul meu?

Căpitanul îşi lăsă cina neterminată văzând cazacul pleacând şi se oferi să-l însoțească pe cale. Oferta fu acceptată şi cei doi se aşezară la drum.

— Ce-mi vine să-i ard una, îşi zicea Castagnette, dar e cu putință ca netrebnicul ăsta să nu fie chiar hoțul meu. În orice caz e unul dintre jefuitori iar moartea o să fie cred primul lucru pe lumea asta care o să-l obțină fără să-l fure.

Castagnette încetini puțin pasul calului şi, aflându-se cu trei paşi înapoia tovaraşului său de drum, luă securea pe care o avea atârnată la oblâncul şeii şi zbang! ... crăpă țeasta cazacului dintr-o singură lovitură.

Nefericitul căzu cu fața pe gâtul calului şi apoi la pământ. La fel de iute ca şi el Castagnette sări de pe cal. Să cotrobăiască victima prin buzunare nu-i luă decât o clipită şi mare-i fu bucuria când îşi regăsi fața de onoare căreia nu-i lipseau decât încă trei dinți.

— Trebuie să mărturisesc că am un noroc chior! îşi zise el acoperind fața cu sărutări şi îndesând-o cu grijă în buzunar

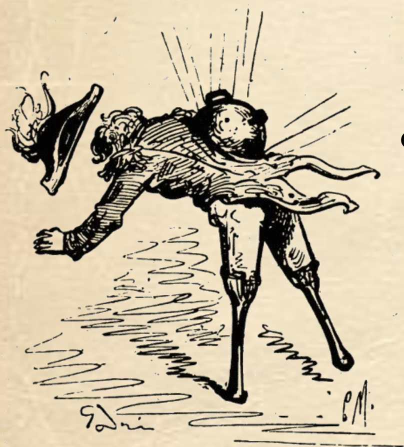

CAPITOLUL XIII

KOWNO

Castagnette intră în Kowno în acelaşi timp cu Ney[14]. Mareşalul venise însoțit doar de aghiotanții săi. El găsi patru sute de oameni comandați de generalul Marchand şi trei sute de germani. Ia comandamentul acestei mici garnizoane şi fuge la intrarea în Wilna unde atacau ruşii. Piesele de artilerie sunt sabotate iar artileriştii pe fugă; un singur tun e intact. Ney pune să fie tras până în fața porții oraşului şi dându-i comanda lui Castagnette el fuge să-i caute pe germani. Şeful lor îşi zboară creierii şi iată-i acum pe toți în derută, fără putință de a-i aduce sub ordine.

Mareşalul înşfacă o puşcă şi, redevenit grenadier, cu ajutorul a treizeci de oameni şi câțiva ofițeri apără până seara poarta de la intrarea în Wilna, rezistând eforturilor şi atacurilor armatei inamice.

Ruşinați de faptul că erau blocați de o mână de soldați, ruşii lansează câteva bombe cu gândul de a incendia locația.

Prima dintre ele e chiar pentru bietul nostru căpitan. Bomba îl loveşte în spate, pe care-l prezenta curajos inamicului, îi rupe brațul rămas şi-i rămâne înfiptă în corp fără să detoneze.

Nu te alegi cu o bombă în

[14] Michel Ney (n. 10 ianuarie 1769 — d. 7 decembrie 1815), duce de Elchingen, Prinț de Moscova, a fost un general, Mareșal și pair al Franței, ce s-a remarcat în mod deosebit timpul războaielor napoleoniene. Soldat deosebit de curajos, Ney a participat la majoritatea campaniilor napoleoniene, a luptat cu bravură la bătălia de la Waterloo, sfârșind prin a fi condamnat și executat de represiunea regalistă franceză.

spinare fără să ai de a face cu o suferință oribilă, din această cauză Castagnette se puse pe urlat. Nez, care aprecia curajul bravului mutilat, se apropie de el.

- Ah! Domnule mareşal, ce ghinion ... eu care am fost întotdeauna norocos ... să fiu rănit în spate ca un laş! ... N-o să mă consolez niciodată!

- Vă cam înşelați, căpitane; mai ştiu şi eu câte una alta despre bravură şi, crede-mă, oricine s-ar mândri cu o asemenea rană!

- Spuneți asta doar ca să mă consolați, domnule mareşal, dar iată-mă dezonorat.

A fost chemat un chirurg. El declară că extracția bombei ar putea cauza moartea rănitului. Castagnette se reîntoarse în Franța cu două picioare de lemn, două brațe în minus, un stomac de piele tăbăcită, capul sucit la spate, fața din argint şi cu o bombă înfiptă în spinare.

CAPITOLUL XIV

1813-1814.

În urma acestui eveniment, Castagnette care nu-şi pierduse niciodată până acum simţul umorului, deveni foarte sumbru şi posomorât. Nu îndrăznea să se arate pe nicăieri, de frică să nu fie luat drept un laş. Câţiva camarazi se înduioşară văzând această melancolie şi încercară să se înfăţişeze mareşalului Ney cu rugămintea de a i se acorda vechiului lor căpitan crucea[15]: dar tristele evenimente ale anului 1813[16] nu-i permiseră mareşalului să-i amintească lui Napoléon de bătrânul său prieten de la 1979.

Castagnette se retrase într-o căsuţă la ţară la Vincennes. îi făcea plăcere să urmărească activitatea de producţie a arsenalului, care furniza material militar pentru toate operaţiunile armatei. Acolo se ataşă de generalul Daumesnil[17], mutilat ca şi el, pe atunci comandant al fortăreţei.

Aceşti doi oameni erau făcuţi să se înţeleagă. De aici de la Vincennes, aceste glorioase rămăşiţe ale Imperiului urmăriră cursul evenimentelor din 1813-1814, care luau când o turnură eroică, când una tristă: dezertarea Prusiei şi

---

[15] Legiunea de onoare, in complet: „L'ordre national de la Légion d'honneur", este cea mai înaltă distincţie civilă şi militară franceză, instituită în 1802. Are 5 grade, cel mai mare numindu-se „Grand Croix" (Marea Cruce). Motto-ul sau este „Onoare si patrie"

[16] În 1813 începe declinul lui Napoleon, vezi şi capitolele următoare.

[17] Pierre Yriex Daumesnil (1776 - 1832), baron, a fost un general francez ce s-a remarcat în timpul Primului Imperiu. A îndeplinit printre altele funcţia de guvernator al fortăreţei Vincennes. În 1809, la bătălia de la Wagram a fost rănit la picior, membrul fiindu-i amputat. Proteza de lemn purtată de general i-a adus porecla de „Piciorul de Lemn".

Austriei, bătălia de la Lutzen (2 mai 1813) cea de la Bautzen (20 mai), moartea marelui mareşal Duroc (22 mai 1813), bătălia dela Leipsick (19 octombrie 1813), moartea lui Poniatowski (19 octombrie 1813), retragerea Spaniei, capitularea lui Dantzick şi trimiterea celor douăzeci de mii de apăratori ai săi în Siberia, în ciuda condițiilor de capitulare; dezertarea lui Murat, bătăliile de la Brienne (29 ianuarie 1814) şi Champ-Aubert (10 februarie); luptele de la Montereau, Montmirail, Fève-Champenoise, capitularea de la Paris (30 martie 1814), şi atâtea alte dezastruoase victorii şi faimoase dezertari.

CAPITOLUL XV

Vincennes

1814

Într-o zi, Daumesnil văzu duşmanul înconjurându-i fortăreața.

— Pe cinstea mea, generale, cred cred că dorința mea cea mai arzătoare e pe cale să se împlinească. Şi aşa nu mai sunt bun de nimic, iar tot ce se petrece zilele astea îmi face inimă rea. În plus am avut mereu dorința să ştiu cam ce simte un om aruncat la o sută de picioare în aer. Cum nu cred că intenția dumneavoastră e să-i invitați înauntru pe smiorcăiții ăştia care vă cer pe un ton atât de grosolan să le deschideti, mă gândeam să vă cer ... dar nu, n-o să vreți ...

— În sfârşit, vorbeşte, ce vrei? replică Daumesnil.

— Nu, ar însemna poate să vă lipsesc de ... şi apoi e cam indiscret!

— Vrei să dai foc la praful de puşcă, nu-i aşa?

— Generale, mi-ați citit în inimă ca într-o carte deschisă. În timp ce dumneavoatră o să pălăvrăgiți un pic cu turbații ăştia, îi veți lăsa să intre cât mai înăuntru cu putință şi vă promit să intonez în cinstea lor o piesă de operă ce le va întinde oasele acelora care nu sunt destul de iuți de picior: ceva aşa ca un tunet, acompaniat de o erupție a Vezuviului.

După ce convenîră între ei asupra celor ce aveau de făcut, Daumesnil cedă amicului său postul de onoare ce şi-l rezervase. Înainte de a-şi ocupa poziția, Castagnette voi să vadă inamicul şi urcă pe metereze.

— Hei! voi de colo, strigă el la un ofițer prusac care se agita mai mult decât ceilalți, ce vreți?

— Pe naiba, să ne deschizi!

— Burțile?

— Ei na! Poarta!

— Ah! atunci n-ați nimerit, încercați alături!

— Ia lasă-mă pe mine, îi zise lui Castagnette, Daumesnil, în timp ce cobora. Du-te la postul tău, timp în care eu voi primi pe comisarul extraordinar pe care mi l-au trimis aliații.

Comisarul fu lăsat să intre.

— Aş putea afla, domnule, ce vă aduce aşa înarmați sub zidurile Vincennes-ului?

— Venim să vă somăm să predați locul, iar în caz că refuzați ...

— Un refuz, hai lasă! Doar nu veniti, cred, aşa fără un

ordin scris indicându-mi că ar trebui să vă deschid porțile?

— De fapt, poftim acest ordin. Mă bucur să văd că nu vă trece prin cap să rezistați.

— Este fără îndoială o greşeală, îl întrerupse Daumesnil, şi cred că mi-ați dat o altă hârtie în loc de cea bună: asta nu mă priveşte pe mine. E un ordin semnat de Alexandru şi de Frédéric-Guillaume în timp ce eu nu cunosc de stăpân decât pe Împăratul Napoléon I.

— Napoléon nu mai este Împărat, uzurpatorul a fugit, vă prefaceți că nu ştiți asta!

— De fapt nu ştiu si, până la proba contrară, îmi veți încuviința să predau acest loc doar celui ce mi l-a încredințat.

— Atunci o să vă aruncăm în aer, aveți grijă!

— Pardon, domnule, replică generalul, dar se pare că uitați că aici eu sunt încă la mine acasă şi doar mie mi se cuvine să fac onorurile! Eu voi avea deci plăcerea să vă arunc în aer, şi cred că înțeleg mai bine decât dumneavoastră această nevoie ... Ba chiar am putea sări împreună, dacă v-ar face plăcere.

Această propunere, în gura generalului Daumesnil, nu era o amenințare banală. Toată lumea cunoaştea curajul de netăgăduit al celui ce fusese proclamat „*brav*” la Saint-Jean d’Acre. Îndată un frison parcuse întreaga gloată adunată acolo.

— Gândiți-vă, generale, că orice rezistență este inutilă. Fie că sărim, fie că nu sărim, Franța n-ar fi mai puțin în puterea noastră; fie că Vincennes stă în picioare, fie că e la pământ, asta nu face cauza pe care o apărați mai puțin pierdută!

— Văd că nu acordați o mare importanță la ceea ce mă dezonorează sau nu pe mine; vouă vi se pare normal ca eu să nu fac nimic. Întorceți-vă la stăpânii voştri şi spuneți-le că voi preda acest loc atunci când îmi vor returna piciorul pe care mi l-a smuls la Wagram una din ghiulelele lor.

Şi cu bastonul, Daumesnil îi arătă uşa parlamentarului furios.

CAPITOLUL XVI

Vincennes

— Continuare —

Să revenim la bravul nostru Castagnette care se dusese să aştepte înşiruirea evenimentelor lângă cele optsprezece sute de mii de livre de praf de puşcă. Câţiva îndrăzneţi începură să scotocească magaziile pentru a pune mâna pe această preţioasă resursă militară. El auzi revărsarea mulţimii care se înghesuia pe scări, şi care după ce străbătu treaptă după treaptă, ajunse să se izbească în uşa de la intrarea în depozit.

— Iată că a sosit momentul! Trebuie să facem lucrurile ca la carte. Să încercăm să-i amuzăm pe băieţii ăştia până ce intră şi grosul mulţimii.

— Ce vreţi? strigă căpitanul pe gaura cheii.

Auzind această voce care le spunea că uşa era păzită, câţiva gură-cască căzură pe gânduri şi apoi urcară din nou scările cu mai mult zel decât avuseseră la coborâre.

— Venim în numele Guvernului ca să rechiziţionăm praful de puşcă!

— Ei bine, rechiziționați-l!

— Nu vreți să deschideți?

— Aveți vreun ordin de la generalul comandant?

— Deschide, o să ți-l arătăm!

— Camarazi! ... strigă Castagnette din toate puterile, pentru a-i face să creadă că nu e singur, la posturile voastre!... pregătiți-vă fitilele, plasați-vă la intrarea în fiecare pivniță şi nu uitați că patria e cu ochii pe voi!

Scara se umplu din nou de fugari. Rămaseră pe loc totuşi vreo treizeci de oameni hotărâți, care începură să se servească de pârghii şi răngi cu gândul să forțeze uşa.

— Nu-i oare trist să vezi că există atâția bărbați curajoşi gata să servească până şi cele mai rele cauze? Să încercăm să câştigăm timp, fiecare minut îmi aduce noi idei şi vreau să mor în stil mare.

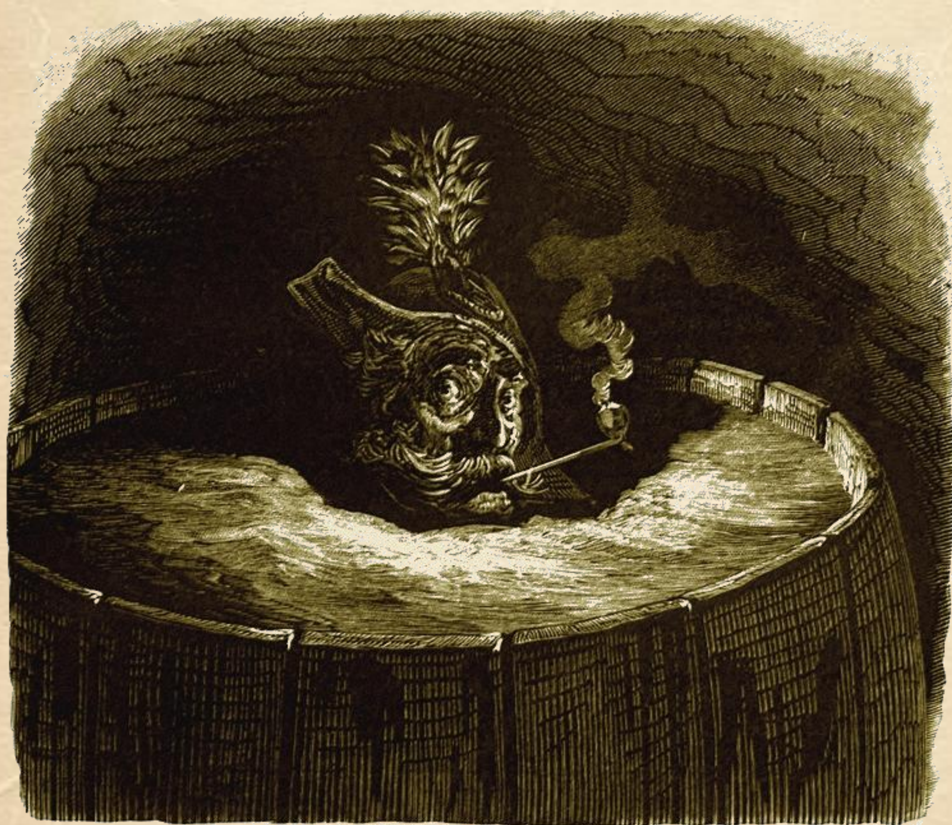
Una dintre balamale cedase deja. Castagnette îşi strecură unul din picioarele lui de lemn sub uşă încercând să o întărească pentru câteva minute în plus. Într-un sfârşit, sub presiunea formidabilă ce o avea de susținut, panoul cedă spărgând în cădere amândouă picioarele bravului nostru căpitan.

Îi era imposibil să se ridice, pentru că una din proteze

avea două picioare[18] iar cealaltă şapte degete[19]. Se rostogoli aşadar până lângă o movilă de pulbere, în care plonjă ca într-o cadă şi sigur pe reuşită se puse pe urlat: „Traiască Împăratul!” de parcă ar fi avut zece voci şi nu una singură.

Îndată fu înconjurat.

— Nu vă apropiați! ... Nu vă apropiați! ... Mii şi milioane de cartuşe! ori vă trimit la primul etaj mai repede decât ați coborât. Ah! cum vreți voi să dezonorați bravul praf de puşcă franțuzesc folosindu-l contra francezilor! ... Asta nu se va întâmpla, v-o zic eu căpitanul Castagnette, căci o veți sfârşi şi voi odată cu el!

[18] 60.96 cm
[19] 17.78 cm

Această ființă, lipsită de brațe şi de picioare, acest corp diform, acest nu ştiu ce, care se zbătea şi care drept mijloc de apărare avea un ciot de picior de lemn, făcu până şi pe cei mai hotărați să dea înapoi. Nu era oare o ființă nepământeană, care se târa în întuneric, neavând altceva uman decât vocea, dar dispunând de o forță mai mare decât a tunetului?

Castagnette se afundă în praful de puşcă până la bărbie. Pipa ce o strângea între dinți proiecta la fiecare pufăială străluciri ciudate pe masca lui cu pietre prețioase; cu fiecare respirație se reaprindea căuşul acestei teribile pipe, făcând să strălucească un cap de metal, semănând cu o apariție dintr-o altă lume, şi apoi lăsându-l iar să se reîntoarcă în întuneric.

În fața unei asemenea privelişti, până şi cei mai curajoşi rămaseră fără grai şi îşi simțiră picioarele tremurând.

— Vă dau două minute pentru a începe să strigați: „Trăiască Împăratul!” Dacă n-aveți chef, o să las pipa să cadă şi ...

Treizeci de strigăte formidabile de „Trăiască Împăratul!” răsunară de îndată în ciuda limbilor paralizate mai adineauri. Cei mai înspăimântați îşi regăsiră picioarele gata s-o ia la fugă, şi numai când au ajuns la o bună depărtare de fortăreață, încetară să mai strige.

Daumesnil se întâlni cu fugarii pe scări; ei avură astfel ocazia să primească nişte lovituri de baston, de care, în orice caz, nu aveau nevoie pentru a mări pasul. După ce-l concedie pe comisarul extraordinar, generalul îşi aminti de ordinele date lui Castagnette şi o luă la fugă, atât de repede pe cât îi permitea piciorul lui de lemn, pentru a împiedica o catastrofă.

— Castagnette!... opreşte-te, Castagnette!... sunt eu, Daumesnil.... Unde eşti?

— Pe aici, domnule general! ați sosit la timp.

— Ce faci acolo?

— O baie medicinală de praf de puşcă. Pe când veneați încoace mă gândeam s-o reîncălzesc, lasându-mi pipa să cadă.

— Fără prostii! ... Din contră, ține-o bine. Ridică-te cu precauție şi urmează-mă.

— Mă supără faptul că nu vă pot da ascultare, domnule general dar mi-e imposibil aşa cum mă vedeți, cu amândouă picioarele rupte.

Daumesnil, preocupat, uită preț de o clipă că picioarele lui Castagnette erau de lemn:

— Ți-au rupt picioarele, bandiții! ... O să-i facem să plătească scump. Îți voi trimite un chirurg.

— Dacă nu-i cu supărare, domnule comandant, la fel de mult mi-ar placea şi un tâmplar. Nişte lovituri de ciocan şi câteva cuie peste rănile mele mi-ar face cel mai mare bine!

Daumesnil râse de confuzia iscată şi, zece minute mai târziu, Castagnette purtat în triumf, traversă curtea fortăreței, salutat de mica garnizoană cu strigăte de „Vivat!” şi „Trăiască!”.

CAPITOLUL XVII

PLECAREA ÎN INSULA ELBA; REÎNTOARCEREA DIN INSULA ELBA; WATERLOO

20 aprilie 1814, 1 martie 1815; 18 iunie 1815

Veți citi în cărțile serioase, dragii mei copii, despre această campanie a Franței, mai glorioasă pentru învinşi decât pentru învingători; veți fi emoționați, cum şi noi toți am fost, citind despre aceste dezastre, şi nu se va putea să nu-l admirați pe Napoléon chiar şi în momentul prăbuşirii sale.

Castagnette vruse să-şi urmeze Împăratul pe insula Elba, dar Daumesnil îl făcu să înțeleagă că ar fi fost mai degrabă o povară decât un ajutor. Lui Napoléon nu-i trebuiau decât barbați valizi şi gata de orice. Castagnette se resemnă şi ramase retras în căsuța lui până în ziua când auzi că Napoléon debarcase la 1 martie în golful Juan.

— Ştiam eu că nu se poate termina aşa, pur şi simplu! strigă prietenul nostru cu lacrimi de bucurie în ochi. Haide vechea mea uniformă, o să revezi zilele mărețe de altădată. Mult timp a mai trecut de când nu ai mai ieşit.

Pe 6, Napoléon părăseşte localitatea Gap, îndreptându-se către Grenoble, unde populația electrizată îi deschide porțile, în lipsa cheilor oraşului; pe 9 ocupă Bourgogne; pe 10 intră în Lyon în fruntea armatei

trimisă să-l înfrunte; pe 20 la orele nouă seara, exilatul intră din nou ca Împărat în Paris, purtat în triumf de către mulțime.

În câteva luni, Napoleon reformează armata şi cade prin surprindere asupra forțelor aliate care se concentrau în Belgia.

După ce află despre plecarea Împăratului, vechile instincte de războinic al lui Castagnette se treziră la viață. Avea la dispoziție un meniu asortat cu englezi, prusaci, olandezi şi saxoni de-ți lăsa gura apă; imposibil să rezişti la o asemenea tentație. Dar cum să se facă el util, aşa mutilat cum era, bietul nostru căpitan? O plimbare făcută într-o zi prin Gradina Plantelor, îi arătă răspunsul.

De mai bine de o oră tot privea animalele, invidiind trompa elefantului, care suplinea lipsa brațelor; picioroangele struțului sau aripile vulturului, în lipsa picioarelor. Se opri în fața unui rinocer care tocmai venise din Africa şi care împărțea pe atunci cu girafa toate favorurile publicului.

— Vedeți dumneavoastră, doamnă Potin, spunea un burghez cumsecade vecinei sale, aceste animale au toată forța lor în nasuri, aşa cum boul o are în gât iar calul în rinichi.

— E o fiară îngrozitor de crudă, de altfel l-au mai numit şi „*rinoferoce*”. Cum nu are la dispoziție nici brațe şi nici picioare pentru luptă, natura, ca o mamă prevăzatoare, i-a pus acest mic instrument pe vârful nasului. De el se serveşte pentru a-şi lovi duşmanii în pântece.

Această demonstrație fu pentru Castagnette o rază de lumină:

— Eu, ca şi rinocerul, n-am nici brațe, nici picioare pentru a-mi ataca inamicii, care de fapt sunt aceia ai Franței; dar ce-mi lipseşte îmi voi procura şi apoi „Înainte rinoceri ai marii armate!”

Castagnette trecu pe la un armurier şi îi spuse:

— Să-mi faceți un coif frumos şi uşor, care să ia exact forma capului, matlasați-l bine la interior, ajustați-i cureluşele şi montați-i pe post de paratrăsnet, o lamă bine ascuțită, de şapte degete lungime.[20]

După ce fu echipat în felul acesta, Castagnette se duse să-şi găsească vechea cunoştință de la Kowno, pe mareşalul Ney, căruia îi ceru permisiunea să servească în armată ca şi amator. Bravul căpitan fu bine primit iar pe 15 iunie el sosi la Quatre-Bras la cinci leghe distanță de Charleroy.

— Trebuie să mărturisesc că soarta are uneori fantezii ciudate, îşi zicea Castagnette plecând: dacă mor în prima încăierare o să-mi pună pe mormânt inscripția:

AICI ZACE

CĂPITANUL CASTAGNETTE,

SCHILODUL,[21]

MORT ÎN PATRU BRAȚE

La Ligny, pentru a ține pasul cu ceilalți, evisceră în manieră rinocerească şase englezi, trei prusaci şi doi saxoni. Nu mai fusese niciodată atât de bucuros.

Câteva zile mai târziu avu loc dezastruoasa bătălie de la Waterloo. Niciodată entuziasmul trupelor nu promisese un

---

[20] aprox 18 cm

[21] în original: „CUL-DE-JATTE” care într-o traducere aproximativă ar însemna „fund de oală (sau de castron)”. Expresia desemnează persoanele care au suferit amputația ambelor picioare.

mai frumos succes iar dacă trădarea şi ghinionul nu le-ar fi dat ajutor duşmanilor noştri, ar fi încurcat-o Blücher şi Wellington. Mai ales pe acesta din urmă pusese ochii Castagnette şi puțin a lipsit pentru căpitanul nostru să schimbe fața lucrurilor.

În timpul atacului de la ferma din Haie-Sante, el se apropie în focul luptei de generalul englez, alunecă sub calul acestuia şi înfipse lama coifului în burta animalului. Animalul făcu un salt care-l aruncă din şa pe Wellington. Ne-am fi văzut scăpați de cel mai crunt duşman dacă nu ar fi fost generalul Pirch care să-l scoată din pericol. Castagnette se aruncă asupra acestuia din urmă şi-l lăsă mort langă calul eroului, care-şi putu astfel lua locul, ocupat de atâta timp de Marlborugh, în Pantheonul Angliei.

Câteva ore mai târziu, din cauza inacțiunii mareşalului Grouchy totul se întoarce contra noastră. Blücher în fruntea a treizeci de mii de prusaci face jonctiunea cu Wellington. Între rânduri se iscă o mare dezordine. Câțiva trădători strigă fatalul „Scapă cine poate!” şi deruta începe. Cele opt bătălioane ale Gărzii care susțineau pe Cambronne şi pe mareşalul Ney sunt împinse la rândul lor de mulțimea fugarilor. În van se aruncă Napoléon în mijlocul lor: întunericul îi împiedică să-l vadă, tumultul îi acoperă vocea. În acest moment prințul Jérôme strigă „Aici trebuie să moară toți aceia care poartă numele de Bonaparte”. Împăratul înțelege, pune mâna pe sabie şi înfruntă moartea, de care generalii se îndepărtează spre deosebire de el.

În acest timp, un soldat englez rănit, văzându-l trecând, se ridică pe jumătate, îşi scoate pistolul, şi ocheşte; glonțul pleacă dar nu Napoléon e cel care primeşte lovitura; Castagnette avusese timpul necesar să-l acopere pe Împărat cu trupul său. Plumbul îl loveste din plin, oprindu-se în stomacul de piele tăbăcită, de unde prietenul nostru îl scoate şi îl oferă lui Napoléon zâmbind:

— Vă era destinat sire, primiți-l!

— Bucuros! replică Împăratul, şi nu cred că plătesc prea mult pentru el dacă-ți dau asta în schimb.

Şi îi întinse eroului crucea care-i strălucea pe piept. Castagnette acoperi cu sărutări mâna lui Napoléon. Coiful ciudat al căpitanului atrase dintr-odată atenția Împăratului.

— De care regiment aparții?

— Nu căutați prea mult sire, eu singur sunt întreg regimentul. Numiți-l dacă doriți „Schilozii Gărzii”, ăsta n-a întors niciodată spatele inamicului.

Împăratul recunoscu atunci pe vechiul său prieten din Egipt şi de pe vremea Directoratului, şi îi prinse el însuşi crucea pe piept.

— Nu-l mai aveți pe Castagnette cel de altădată, sire, vi l-au desperecheat în întregime. Doar inima i-a rămas aceeaşi şi ea vă aparține în totalitate!

— Dacă vreodată vor reveni zilele bune pentru mine îți zic la revedere, bravul meu Castagnette; adio! însă dacă cerul mă aşteaptă şi dacă moartea nu-i înlătură pe ce-i ce mă trădează şi mă lovesc astăzi pe câmpul de bătaie.

Castagnette nu-l mai revăzu pe Napoléon niciodată.

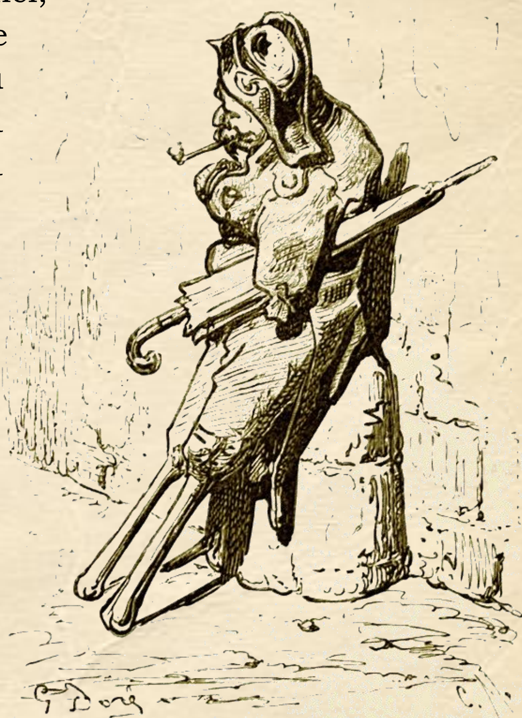

CAPITOLUL XVIII

ÎNTOARCEREA LUI NAPOLÉON LA PARIS; ABDICAREA; MOARTEA LUI NAPOLÉON

21 iunie; 22 iunie; 29 iunie 1815; 5 mai 1821.

Nu-i locul aici, dragii mei, să vă povestesc despre tristele evenimente ce au urmat în consecință după pierderea bătăliei de la Waterloo. Cu toate acestea, permiteți-mi să vă amintesc în câteva cuvinte că pe 21 iunie Împăratul reveni la Paris şi găsi populația răsculată contra lui. Reprezentanții puterii publice îi cereau să abdice şi pe 29 iunie el părăseşte Parisul. Ia drumul spre Rochefort de unde speră să treacă în America dar un vas englez îl împiedică să o facă. Crezu că ar putea să se plaseze sub protecția libertăților britanice şi ceru azil pe o corabie engleză, dar l-au considerat prizonier şi l-au condus pe insula Sfânta Elena, unde climatul ucigaş a grăbit funestul efect al depresiei ce pusese stăpânire pe el.

Castagnette se retrase undeva în împrejurimile Parisului. Nu se vedea decât cu unchiul său şi cu câțiva vechi amici din

armată. Aşteptau cu toții întoarcerea lui Napoléon şi în fiece moment auzeau câte o veste falsă, iar inima le bătea mai cu putere. De data asta însă, englezii îşi luaseră toate precauțiile şi nici un călău sau temnicer nu-şi îndeplini mai bine funcția decât Hudson Lowe[22].

---

[22] Generalul de divizie *Sir Hudson Lowe* a sosit pe Insula Sf. Elena la 14 aprilie 1816. În calitate de nou guvernator, el era, de fapt, gardianul lui Napoleon. Cunoscut pentru că era nehotărât şi se răzgândea adesea, Lowe era caracterizat de foştii săi comandanți ca având „carențe de educație şi judecată... prost... suspicios şi invidios“. Napoleon l-a detestat din primul moment, spunând că Lowe avea „chipul cel mai ticălos“.

Dinspre partea lui, Lowe părea obsedat de ideea că prizonierul său ar putea evada. El a limitat drastic libertatea de mişcare a lui Napoleon, i-a selectat vizitatorii, i-a cenzurat corespondența şi ziarele primite, şi chiar a redus sumele alocate pentru întreținerea reşedinței Longwood. Într-o discuție furtunoasă care a avut loc la 18 august, Napoleon i-a spus lui Lowe că face oficiu de călău. „Trebuie să-mi îndeplinesc ordinele“, a răspuns guvernatorul. ,,Şi dacă ți s-ar ordona să mă asasinezi, ai face-o?“ a întrebat Napoleon. ,,Nu, englezii nu sunt asasini“, a replicat mânios Lowe şi a plecat. Cei doi nu s-au mai întâlnit niciodată, comunicarea între prizonier şi paznic făcându-se prin intermediari.

Ar trebui acum, dragi copii, să vă povestesc şi cum a murit sărmanul căpitan. N-aş putea să o fac fără de emoții, căci nutream pentru el o afecțiune aproape filială.

Într-o seară, pe 15 mai 1821 mai exact, el dormea lângă foc, făcându-şi siesta şi visând la glorioasele lui campanii. Picioarele sale de lemn erau sprijinite de vatra şemineului ...

Deodată focul le cuprinse, fără ca el să-şi dea seama. Visa la asediul Toulonului, unde suferise prima amputație, la Italia unde-şi pierduse fața şi ambele picioare. Focul câştiga teren şi ajunse până la stomacul din piele tăbăcită, cadou de la Desgenettes. Bătrânul ofițer simțea căldura apropiindu-se

dar el visa la pământurile fierbinți ale Egiptului, unde-şi pierduse intestinele şi unde primise fața lui de onoare care-l făcuse să se simtă aşa de mândru ... Dar focul urca, urca mereu, fără ca el să-şi dea seama, devorând unul după altul toate trofeele sale protetice, dovezi ale curajului şi devotamentului său. Castagnette încă visa, visa la incendiul Moscovei, după care urmaseră atâtea teribile catastrofe...

Deodată, se auzi o explozie înspăimântătoare: focul tocmai detonase bomba pe care bravul veteran o avea înfiptă de atâția ani în spinare. Zgomotul îl trezi dar era prea târziu. Membrele sale fuseră făcute praf şi pulbere.

Doar crucea, singură, rămase intactă şi bravul ofițer, pe care nimic nu-l emoționase până acum, muri de surpriză, văzându-se atât de mutilat.

SFÂRŞIT

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE 2
CAPITOLUL I 3
CAPITOLUL II 4
CAPITOLUL III 6
CAPITOLUL IV 9
CAPITOLUL V 11
CAPITOLUL VI 14
CAPITOLUL VII 18
CAPITOLUL VIII 22
CAPITOLUL IX 24
CAPITOLUL X 29
CAPITOLUL XI 33
CAPITOLUL XII 37
CAPITOLUL XIII 42
CAPITOLUL XIV 44
CAPITOLUL XV 46
CAPITOLUL XVI 50
CAPITOLUL XVII 56
CAPITOLUL XVIII 63

